

Brewing Studies no. 1, 2026

pp. 147-151

<https://doi.org/>

10.12797/BrSt.2026.01.07

Licensing information:

CC BY-NC-ND 4.0

Marcin Łukasz Majewski

marmaj54@wp.pl

**Agnieszka Szóstek, Zygmunt
Jacek Ditrych, Maciej Ditrych,
Maria Lauks, Mariusz Lauks,
*Browar F. Braulińskiego
w Piotrkowie, Stowarzyszenie
„My Piotrkowianie”, Piotrków
Trybunalski 2023, ss. 112***

W ostatnich latach badania nad dziejami polskiego piwowarstwa cieszą się bardzo dużym zainteresowaniem. Wśród publikowanych prac znajdują się zarówno monografie naukowe, jak i opracowania o charakterze popularnym. Publikacje te nie tylko poszerzyły stan wiedzy o takich zagadnieniach jak technologia produkcji piwa czy rozmaite kwestie związane z funkcjonowaniem przedsiębiorstw piwowarskich w okresie przedprzemysłowym i przemysłowym, lecz także przybliżyły historię ważnych ośrodków produkcji piwowarskiej, działających w nich browarów oraz gatunków produkowanych przez nie piw.

Również Piotrków Trybunalski – drugie co do wielkości miasto województwa łódzkiego, gdzie piwo warzone jest od średniowiecza aż po czasy współczesne – doczekał się kilku opracowań. Dotychczasowe badania skupiały się jednak głównie na okresie staropolskim, pozostawiając na marginesie okres przemysłowy w historii piotrkowskiego piwowarstwa¹. Takie podejście może wydawać się nieco zaskakujące, zważywszy, że w porównaniu z okresem staropolskim dla XIX i XX wieku historycy dysponują o wiele większym zasobem źródeł. Mimo to właściwie jedynymi opracowaniami dotyczącymi tego okresu są artykuły Marcina Jakuba Szymańskiego oraz Aleksego Piasty, które ukazały się w 2012 roku w pokonferencyjnej publikacji na temat dziejów piotrkowskiego browarnictwa². Krótki zarys historii

¹ Majewski M.Ł. 2022; Majewski M.Ł. 2019; Kruz T. 2012; Kruz T. 2008; Kruz T. 2005; Kendra P. 2012.

² Szymański M.J. 2012, s. 65-80; Szymański M.J. 2012b, s. 91-96; Piasta A. 2012, s. 81-90.

browaru Spanów i Franciszka Braulińskiego znalazł się również w książce Szymańskiego dotyczącej browarów Łodzi i województwa łódzkiego³.

Opracowanie dziejów największego piotrkowskiego browaru, którego najbardziej znanym właścicielem był Franciszek Brauliński, od lat jest więc jednym z najważniejszych postulatów badawczych. Zadania tego podjęła się grupa autorów, która dzięki uzyskanemu przez Stowarzyszenie „My Piotrkowianie” dofinansowaniu z Budżetu Obywatelskiego Województwa Łódzkiego wydała album będący przedmiotem niniejszej recenzji.

Pierwsze zetknięcie się z tym wydawnictwem sprawia korzystne wrażenie. Na zdecydowaną pochwałę zasługuje praca wykonana przez Marię i Mariusza Lauksov, którzy odpowiadali za szatę graficzną albumu. Fotografie zostały poddane bardzo dobrej obróbce cyfrowej oraz estetycznie rozmieszczone na poszczególnych stronach. Ciekawym zabiegiem okazało się wykorzystanie jako tła przedwojennego papieru firmowego browaru Braulińskiego, dzięki czemu tekst wygląda, jakby został na nim wydrukowany.

Praca składa się z dziewięciu rozdziałów i krótkiego słowa wstępnego skierowanego do czytelników. Niestety brakuje spisu treści, co utrudnia efektywne korzystanie z publikacji. Nie ułatwiają tego również tytuły rozdziałów. Na przykład rozdział drugi nosi tytuł „Historia Browaru Spanów i Braulińskiego fascynuje mnie od lat”, rozdział czwarty jest zatytułowany „Za oknami wciąż lato”, natomiast piąty – „Dziś znacznie chłodniej, a szare chmury straszą deszczem”. Tytuły te być może nadają treści nieco poetycki charakter, ale nie pozwalają stwierdzić, o czym lub o jakim okresie w historii browaru opowiada dany rozdział. Autorzy nie zamieścili także bibliografii, co mogło być spowodowane niezwykle skromnym wykorzystaniem literatury oraz źródeł. Mimo wszystko w książce powinna pojawić się choćby krótka nota bibliograficzna. Autorzy praktycznie nie korzystali ze źródeł, jeśli nie liczyć trzech tytułów prasowych z epoki oraz pojedynczego protokołu pochodzącego ze zbiorów prywatnych jednego z autorów. Nie została przeprowadzona kwerenda w zasobach Archiwum Państwowego w Piotrkowie Trybunalskim, Archiwum Państwowego w Łodzi czy Archiwum Akt Nowych w Warszawie, gdzie znajdują się najważniejsze źródła dotyczące dziejów opisywanego w książce browaru. Co ciekawe, z treści książki wynika, że autorom były znane niektóre źródła znajdujące się w zasobach archiwalnych lub edycjach, ale w książce próżno szukać do nich odnośników. Dobrym przykładem może być tutaj wzmianka o młynie końskim wybudowanym w latach potopu szwedzkiego na dziedzińcu klasztoru dominikanów. Autorzy zaczerpnęli tę informację albo bezpośrednio ze źródła, czyli lustracji starostwa piotrkowskiego z 1661 roku, albo

³ Szymański M.J. 2011, s. 98-99.

z literatury przedmiotu. W przypisach nie pojawia się jednak żaden stosowny odnośnik do źródła lub publikacji.

Liczba wykorzystanych prac również przedstawia się niezwykle skromnie, a głównym źródłem informacji są dla autorów wyniki badań opublikowane we wspomnianych już artykułach Szymańskiego i Piasty. Pewnym usprawiedliwieniem jest tutaj oczywiście wzmiankowany wcześniej znikomy stan badań nad dziejami piotrkowskiego piwowarstwa w XIX i XX wieku, niemniej dużą pomocą w lepszym wyjaśnieniu pewnych zjawisk związanych z przemysłem piwowarskim i jego sytuacją prawną przyniosłoby zapoznanie się z literaturą dotyczącą innych browarów lub z opracowaniami ogólnymi.

Brak kwerendy źródłowej oraz niedostateczna znajomość literatury przyczyniły się do podania kilku błędnych informacji. Z całą pewnością początków browaru Braulińskiego nie należy szukać w 1569 roku ani łączyć go z rzekomo funkcjonującym już w XIV wieku browarem dominikanów. Odwoływanie się do bardzo wczesnej metryki przedsiębiorstwa było bowiem jedynie chwytem marketingowym i ważnym elementem budowania marki. Browar Braulińskiego nie różnił się w tym aspekcie od innych browarów działających nie tylko w tamtych czasach, ale także obecnie. Pojawiające się na butelkach etykiety z datami mają zazwyczaj niewiele wspólnego z rzeczywistymi początkami danego przedsiębiorstwa. Łączenie browaru Braulińskiego z browarem dominikańskim działającym już w XIV wieku jest jednak szczególnie nieuprawnione. Należy zaznaczyć, że w tym czasie dominikanów nie było jeszcze w Piotrkowie – ci zostali osadzeni w mieście dopiero w XV wieku⁴. Przez pierwsze kilkadziesiąt lat nie posiadali również własnego browaru, gdyż ten znalazł się na ich uposażeniu dopiero w 1514 roku⁵. Do tego czasu zakonnicy najprawdopodobniej otrzymywali piwo od darczyńców w trakcie prowadzonej kwesty. Autorzy powiązali początki browaru Braulińskiego z browarem dominikańskim, ponieważ browar zakupiony przez założycieli przedsiębiorstwa w 1866 roku pierwotnie należał do tego zgromadzenia. Browar ten nie był jednak tożsamy z budynkiem otrzymanym w 1514 roku – znajdował się on w zupełnie innym miejscu, browar zakupiony przez Spanów powstał zaś dopiero w XVIII wieku⁶.

Nadany przez autorów publikacji tytuł jest mylący. Sugeruje on, że mamy do czynienia z monografią przedstawiającą dzieje przedsiębiorstwa piwowarskiego na przełomie XIX i XX wieku. Tymczasem z książki nie dowiemy się o organizacji produkcji, prawnych uwarunkowaniach działania przedsiębiorstwa, jego rozwoju i trudnościach, czynnikach wzrostu i spadku produkcji w poszczególnych latach,

⁴ Kłoczowski J. 1975, s. 19-40.

⁵ Majewski M.Ł. 2022, s. 185.

⁶ Położenie tego browaru nie jest dokładnie znane. Wiadomo, że znajdował się w obrębie murów miejskich przy ówczesnej ulicy Dominikańskiej, najprawdopodobniej po jej południowej stronie.

strategii marketingowej ani roli odgrywanej w gospodarce Piotrkowa i guberni piotrkowskiej. Sam browar został przedstawiony niemal jako samodzielny byt istniejący w oderwaniu od zmieniających się w ciągu dekad uwarunkowań gospodarczych i prawnych. Jedynym aspektem, na który autorzy starają się zwracać uwagę, jest kontekst historyczny, choć i tutaj brakuje pogłębionej refleksji o wpływie zmian politycznych i ustrojowych na funkcjonowanie przedsiębiorstwa.

Jak zauważają sami autorzy, książka jest bardziej opowieścią o rodzinie, a browar i jego losy, podobnie jak zmieniające się epoki, stanowią dla niej tylko tło. Narracja dodatkowo podkreśla skoncentrowanie opowieści na rodzinie. Publikacja jest bowiem tak naprawdę wywiadem przeprowadzonym przez Agnieszkę Szóstek z przedstawicielami rodziny Ditrychów (głównie z Zygmuntem Ditrychem) będącymi potomkami właścicieli browaru. Rozmowy te mają bardzo dużą wartość, ponieważ przekazują historie i anegdoty znane dotychczas jedynie w gronie rodzinnym. Miejscami są na tyle interesujące, że trudno nie odczuwać żalu, że Franciszek Brauliński nie pozostawił po sobie pamiętnika lub innych zapisków o charakterze osobistym. Członkowie rodziny Ditrychów prostują też pewne nieścisłości genealogiczne, które pojawiały się w niektórych opracowaniach.

Książka jest przede wszystkim znakomitą ilustracją tego, jak rodzina postrzega własną przeszłość i w jaki sposób wpływa ona na jej tożsamość. Niezaprzeczalną wartość książki stanowią także liczne nieznane fotografie ze zbiorów rodzinnych pokazujące codzienną pracę w browarze. Duża liczba archiwalnych zdjęć w połączeniu z zastosowaną narracją sprawia, że publikacja przypomina scenariusz filmu dokumentalnego. W takim pomysłcie drzemie potencjał, dlatego biorąc pod uwagę, że album został wydany z dofinansowania ze środków publicznych, szkoda, że autorzy nie pomyśleli, by zamiast publikacji książkowej postarać się o stworzenie filmu dokumentalnego. Bez wątpienia zarejestrowane wypowiedzi ilustrowane współczesnymi ujęciami browaru i zdjęciami archiwalnymi wraz z rzetelnie przygotowanym komentarzem historycznym zdecydowanie lepiej przybliżyłyby historię browaru niż recenzowane opracowanie. Losy rodziny mogłyby również stać się kanwą scenariusza dla powieści lub komiksu podobnego do *Władców chmielu* Jeana Van Hamme i Francisa Vallèsa.

Podsumowując, książka *Browar F. Braulińskiego w Piotrkowie* tylko w niewielkim stopniu wypełniła lukę w historiografii Piotrkowa i regionu. Mimo że opracowanie dziejów tego przedsiębiorstwa wciąż czeka na swojego historyka, po recenzowany album warto sięgnąć ze względu na dużą liczbę niepublikowanych wcześniej zdjęć oraz historii i anegdot przekazanych przez potomków Franciszka Braulińskiego. Zarówno fotografie, jak i opowieści rodzinne mają wartość źródłową i z pewnością będą wykorzystywane w przyszłych badaniach nad dziejami piotrkowskiego piwowarstwa w XIX i XX wieku.

Bibliografia

Źródła i opracowania publikowane

- Kendra P., *Gdzie szukać patrona piotrkowskich piwowarów?*, [w:] *Studia z dziejów piotrkowskiego browarnictwa od XVI do XX wieku*, red. T. Kruz, A. Piasta, K. Wiączek, Piotrków Trybunalski 2012, s. 97-105.
- Kłoczowski J., *Zakon braci kaznodziejów w Polsce 1222-1972*, [w:] *Studia nad historią dominikanów w Polsce 1222-1972*, t. 1, red. J. Kłoczowski, Warszawa 1975, s. 19-158.
- Kruz T., *Browarnictwo w Piotrkowie od XVI do XVIII wieku*, Grudziądz 2005.
- Kruz T., *Ceny alkoholu w Piotrkowie od XVII do XVIII wieku*, „Badania nad Dziejami Regionu Piotrkowskiego”, 7, 2008, s. 89-103.
- Kruz T., *Znani i nieznani piotrkowscy piwowarowie z 1552 roku w świetle zasobów Archiwum Głównego Akt Dawnych w Warszawie (przyczynek)*, [w:] *Studia z dziejów piotrkowskiego browarnictwa od XVI do XX wieku*, red. T. Kruz, A. Piasta, K. Wiączek, Piotrków Trybunalski 2012, s. 25-29.
- Majewski M.Ł., *Piwo piotrkowskie od drugiej połowy XV do końca XVIII wieku. Piwowarstwo w średnim mieście Korony Polskiej. Studium przypadku*, Łódź 2022.
- Majewski M.Ł., *Piwowarstwo miejskie w Piotrkowie w XVI-XVIII wieku*, Warszawa 2019.
- Piasta A., *Piwowarstwo piotrkowskie w czasie pierwszej wojny światowej*, [w:] *Studia z dziejów piotrkowskiego browarnictwa od XVI do XX wieku*, red. T. Kruz, A. Piasta, K. Wiączek, Piotrków Trybunalski 2012, s. 81-90.
- Szymański M.J., *Browarnictwo piotrkowskie na przełomie XIX i XX wieku w świetle zasobu Archiwum Państwowego w Łodzi*, [w:] *Studia z dziejów piotrkowskiego browarnictwa od XVI do XX wieku*, red. T. Kruz, A. Piasta, K. Wiączek, Piotrków Trybunalski 2012, s. 65-80.
- Szymański M.J., *Browary Łodzi i regionu. Historia i współczesność*, Łódź 2011.
- Szymański M.J., *Nacjonalizacja browaru Franciszka Braulińskiego w Piotrkowie Trybunalskim w świetle materiałów archiwalnych z zasobu Archiwum Państwowego w Łodzi*, [w:] *Studia z dziejów piotrkowskiego browarnictwa od XVI do XX wieku*, red. T. Kruz, A. Piasta, K. Wiączek, Piotrków Trybunalski 2012, s. 91-96.